

INTERPELLATION TILL STATSRAÅD

Från Riksdagsförvaltningen
2015-02-19
Besvaras senast
2015-03-12

Till statsrådet Ibrahim Baylan (S)

2014/15:317 Elområdesindelningen och dess negativa effekter för Sydsverige

Sedan 1 november 2011 är Sverige indelat i fyra så kallade elområden, vilket betyder att elpriset kan variera mellan olika delar av landet. Indelningen innebär att elen i genomsnitt är dyrare i södra Sverige, vilket drabbar sydsvenska konsumenter och påverkar konkurrenskraften negativt för sydsvenska företag.

Bakgrund till elområdesindelningen

Åren 1999 och 2005 stängdes Barsebäcks två reaktorer, med en samlad effekt på 1 200 megawatt, vilket motsvarar ungefär hälften av Skånes behov. Avvecklingen skapade stor effektbrist i hela södra Sverige. Att så blev fallet var ingen överraskning; frågan har diskuterats ända sedan avvecklingen på allvar började debatteras på 1980-talet. Trots det stora och uppenbara elunderskottet gjorde varken den dåvarande S-regeringen, som borde ha tagit sitt ansvar med tanke på att den genomdrev Barsebäcksavvecklingen, eller Svenska kraftnät tillräckligt för att lösa problemet.

I stället reglerades problemen med elunderskott i södra Sverige genom så kallad mothandel och genom att Svenska kraftnät ibland stoppade exporten av el till Danmark. Detta gillades inte av danskarna som 2006 anmälde förfarandet till EU-kommissionen. Kommissionen gav i sin preliminära bedömning danskarna rätt; det svenska agerandet var ett brott mot EU:s konkurrensregler eftersom danska kunder diskriminerades i syfte att säkerställa leveransen av el till kunder i Sydsverige.

Sverige riskerade därmed att drabbas av skadeståndskrav om inte en hållbar lösning kunde presenteras. Svenska kraftnät gjorde bedömningen att risken var överhängande att Sverige skulle fällas och att det kunde bli mycket dyrt. För att lösa problemet föreslogs därför en indelning av Sverige i fyra elområden. EU-kommissionen godtog denna lösning våren 2010 och det överenskoms att indelningen skulle genomföras från den 1 november 2011. Sverige ansågs därmed ha löst frågan, och alla eventuella skadeståndsanspråk bakåt i tiden avskrevs.

Miljarder i merkostnader för konsumenterna i Sydsverige

Elkonsumenterna i södra Sverige (främst elområde 4) tvingas sedan hösten

2011 betala mer för elen. Under ungefär 86 procent av tiden råder ingen prisskillnad mellan elområdena, men vissa timmar kan det vara stora skillnader.

För en typkund med en årlig elförbrukning på 20 000 kilowattimmar (vilket motsvarar en normal villa) var skillnaden 624 kronor (motsvarande 3,4 procent) på årsbasis 2013. Summan i sig kanske inte låter så hög, men principiellt är det ändå felaktigt och totalt sett blir det stora belopp för de sydsvenska konsumenterna. Vi har dessutom haft generellt sett låga elpriser den senaste tiden, men om priserna ökar igen är risken stor att skillnaderna också ökar.

Företag och verksamheter som har högre förbrukning drabbas också av större merkostnader. Riktigt stora problem får den elintensiva industrin som inte köper el på löpande räkning utan handlar upp den till fast pris, ofta flera år i förväg. Det betyder att de inte tjänar på när elpriserna är ovanligt låga, men ändå tvingas betala prisskillnaden mellan elområdena. Detta är mycket problematiskt i industriella branscher där marginalerna ofta är små. För ett större företag med en årlig förbrukning på 30 gigawattimmar är merkostnaden i elområde 4 nästan 1 miljon kronor (motsvarande ungefär 10 procent). Det är självklart att en sådan merkostnad skapar problem.

Konsumenternas merkostnad när det uppstår prisskillnader mellan olika elområden i det nordiska systemet betalas ut till Svenska kraftnät i form av så kallade kapacitetsavgifter, vilka alltså motsvarar de totala merkostnader som elkonsumenterna har betalt. För 2013 var kapacitetsavgifterna 700 miljoner kronor och för 2012 hela 1 756 miljoner kronor. En stor del av detta avser merkostnader för elkonsumenterna i södra Sverige (huvudsakligen i elområde 4) för brister i elnätet som i stället borde ha finansierats solidariskt av elkonsumenterna i hela landet.

Problemen är skapade av politiska beslut samt av frånvaron av nödvändiga följdbeslut. Nedläggningen av Barsebäck skapade elunderskottet i Sydsverige. Frånvaron av investeringar i överföringskapacitet och ny elproduktion i området har gjort att underskottet består än i dag, 15 år efter stängningen av den första reaktorn. Ansvaret faller därför mycket tungt på de socialdemokratiska regeringar som låg bakom nedläggningen av Barsebäck men inte fattade de följdbeslut som krävdes för att lösa de åtföljande problemen.

Människorna i södra Sverige har inte valt – och har inte heller velat – att Barsebäck skulle avvecklas. Därför är irritationen nu mycket stor över att

tvingas betala högre elpriser och således straffas för beslut man aldrig ville ha.

Lösning: Förstärkt överföringskapacitet

På lång sikt löses problemet med effektbrist genom utbyggnad av elproduktionen i söder, främst i elområde 4, samt genom att kraftöverföringskapaciteten norrifrån byggs ut.

Riksdagen har under Alliansens regeringstid godkänt rekordstora investeringsbudgetar för Svenska kraftnät – exempelvis 15 gånger större för 2014 (drygt 5,5 miljarder) än 2005 – för att långsiktigt lösa problemen.

Sydvästlänken är det viktigaste exemplet på pågående utbyggnad av kraftöverföringskapaciteten. När den är färdig ökar överföringskapaciteten till elområde 4 med 1 200 megawattimmar, det vill säga ungefär motsvarande Barsebäcks effekt. Dessvärre är drifttagningen nu framflyttad från första kvartalet 2015 till början av 2016, till följd av leveransproblem från en leverantör.

Samtidigt som förbindelsen mellan norra och södra Sverige förstärks pågår arbete med andra förbindelser, exempelvis Nordbalt mellan södra Sverige och Baltikum som kommer att ha en kapacitet på 700 megawatt. Risken med Nordbalt är att den bidrar till att pressa upp elpriset ytterligare i södra Sverige. Elen kan förvisso flöda i båda riktningar, men det finns överhängande risk att effektbrist i Baltikum leder till ökat flöde ut från Sydsverige. I värsta fall kan det medföra att mer än hälften av den förstärkning i överföringskapacitet som Sydvästlänken innebär för elområde 4 försvinner till Baltikum.

Lösning: Alternativ indelning av elområden

Givet att den av Svenska kraftnät valda lösningen är marknadsdelning, det vill säga indelning i olika elområden, skulle det ändå vara möjligt att åstadkomma en bättre utformning - nämligen att dela in landet i två områden i stället för fyra. Denna lösning är också den som förordades i den så kallade Pompeutredningen som presenterades 2007. Bakom utredningen stod Energimarknadsinspektionen, Svenska kraftnät, Svensk Energi och Svenskt Näringsliv.

I utredningen sägs bland annat ”att en prisområdesindelning i snitt 4 inte bör

komma ifråga”. I stället förordas en gräns enbart längs snitt 2. En sådan indelning - i två områden i stället för fyra - skulle jämna ut prisskillnaderna avsevärt och dämpa problemen i Skåne och resten av södra Sverige. Några hållbara argument för varför den inriktningen övergavs har inte presenterats.

Lösning: Garanterad minimikapacitet

Alliansregeringen lät göra en snabbutredning av möjliga lösningar på problemen. Utredarens viktigaste förslag handlade om att ge Svenska kraftnät i uppdrag att garantera en minimikapacitet i överföringen mellan elområde 3 och elområde 4 motsvarande 4 000 megawatt. Nord Pool Spot har gjort beräkningar på hur det skulle påverka priserna under de 29 dygn då prisskillnaderna varit som störst. Körningen visar att en sådan åtgärd skulle minska prisskillnaden drastiskt, framför allt genom lägre pris i elområde 4, till förhållandevis låg mothandelskostnad för Svenska kraftnät. Den samlade prissänkningen i exemplet skulle för elkunderna i elområde 4 vara drygt 12 miljoner euro.

Med anledning av det ovan anförda vill jag ställa följande frågor till statsrådet Ibrahim Baylan:

1. Är statsrådet beredd att verka för att utbyggnaden av elöverföringskapaciteten inom Sverige, som har kunnat accelereras tack vare de kraftigt ökade investeringsbemyndiganden riksdagen har beviljat Svenska kraftnät under alliansregeringens tid, nu fortsätter och att inte ambitionerna åter sänks till den nivå som gällde före 2006?
2. Är statsrådet beredd att verka för att regeringen ger Svenska kraftnät i uppdrag att ändra elområdesindelningen genom en sammanslagning till två områden i stället för fyra, i enlighet med de förslag som ursprungligen presenterades?
3. Är statsrådet beredd att verka för att regeringen, så länge fyra elområden finns i Sverige, uppdrar åt Svenska kraftnät att införa ett system med garanterad minimikapacitet i överföringen mellan elområde 3 och elområde 4 i enlighet med det förslag som en utredning tagit fram och som nämns ovan?

.....

Jonas Jacobsson Gjörtlér (M)

Överlämnas enligt uppdrag

Lisa Gunnfors